

TUTORING RÓWIEŚNICZY

W Fundacji dbamy o język i wierzymy, że każde słowo ma znaczenie!

Zależy nam na tym, aby komunikaty zarówno na naszej stronie internetowej, jak i w mediach społecznościowych były zrozumiałe i treściwe. Chcemy, aby adresaci i adresatki naszych przekazów czuli się traktowani po partnersku i nie mieli wątpliwości, że mówimy do każdego i każdej z nich. Staramy się skracać dystans, ponieważ uważamy, że ułatwia to współpracę i tworzy przyjazną atmosferę.

W naszych komunikatach staramy się używać języka inkluzywnego, nie obniżając przy tym poziomu zrozumienia tekstu. Dlatego też często stosujemy zamiennie formy żeńskie i męskie w odniesieniu do grup osób różnej płci, np. *Zapraszamy do naszych programów nauczycieli wraz z dyrektorkami szkół.*

Naszym zdaniem język inkluzywny jest ważnym elementem budującym przyjazną i włączającą szkołę. Chcemy dawać dobry przykład nauczycielom, nauczycielkom oraz wszystkim innym osobom związanym ze środowiskiem szkolnym i edukacją.

TUTORING RÓWIEŚNICZY JAKO WYZWANIE

Tutoring to metoda, o której wiele osób mówi: „Znam to!”. Jest stosowana od lat w różnych postaciach. Znane uniwersytety, takie jak Oxford czy Cambridge, określają w ten sposób m.in. działania osoby nauczającej z grupą uczennic i uczniów przygotowujących pod jej kierunkiem pracę naukową (najczęściej esej). Tutoring obejmuje jednak więcej aktywności i ma wiele typów. Jednym z nich jest tutoring rówieśniczy i właśnie podjęcie wyzwania polegającego na pracy z uczniami i uczennicami tą metodą chcemy zaproponować w tegorocznym programie.

Tutoring wyróżnia się wspólną pracą nad rozwojem w danej dziedzinie w czasie spotkań opiekunki (przygotowanej tutorki) z podopiecznym (tutee). W tutoringach rówieśniczych uczeń towarzyszy innemu, wspiera go w jego pracy i w dostrzeganiu możliwości, stwarza okazję do dyskusji, pomaga analizować błędy, towarzyszy w ćwiczeniach i próbach pokonania trudności. Zawsze jednak współpraca odpowiada na potrzeby tutee, przebiega w odpowiadającym mu tempie i sprzyja realizacji jego celu.

Tutoring bywa kojarzony z korepetycjami albo z samopomocą koleżeńską. Rzeczywiście można dostrzec pewne podobieństwa, jednak trzeba zauważyć, że tutorka nie odpowiada za efekt w postaci np. poprawionej oceny. Tutorka nie robi niczego za podopiecznego – jej aktywność polega na uważności, dawaniu wskazówek, zadawaniu pytań, wyjaśnianiu wątpliwości. Aktywność tutee to uczenie się, szukanie informacji, wykonywanie zadań, podejmowanie prób, szukanie i sprawdzanie rozwiązań. Bardzo ważną różnicą między korepetycjami a tutoringiem jest również to, że zwykła pomoc w nauce koncentruje się najczęściej na treściach podstawy programowej, a w tutoringach tutorka i jej podopieczny mogą pracować nad każdym celem, jaki dla tutee będzie ważny (artystyczny, społeczny, sportowy itp.).

W naszym programie nie chcemy rezygnować z tutoringu rówieśniczego dydaktycznego, czyli z pomocy w nauce. Wiemy, jak bardzo sprzyjająca osiągnięciu sukcesów edukacyjnych może być praca z tutorem. Zachęcamy jednak, żeby młode tutorki i młodzi tutorzy popatrzyli na swoją rolę szerzej – jako na towarzyszenie w rozwijaniu mocnych stron ich podopiecznych. Zgodnie z założeniem, że np. nad matematyką tutor i tutee mogą pracować wcześniej, niż kiedy trzeba poprawiać jedynkę lub kiedy tutee ma duże zaległości. Z tutorem można pracować nawet wtedy, kiedy materiał dopiero jest wprowadzany.

Charakterystyczną cechą tutoringu jest nastawienie na edukację spersonalizowaną – nie w znaczeniu „szkolnego” indywidualizowania, ale przede wszystkim w obszarze decydowania, czego, w jaki sposób, w jakim czasie i z kim dana osoba chce się uczyć. Tutoring młodzieżowy najczęściej jest rozumiany jako współpraca dwóch lub trzech osób uczących się, z których jedna posiada większe kompetencje w danej dziedzinie i wspiera swoich podopiecznych w ich rozwijaniu w czasie cyklicznych spotkań, korzystając z określonych metod działania. Co ważne: różnice w poziomie kompetencji nie muszą być bardzo duże.

Spotkania w takiej parze (trójce) odbywają się systematycznie według ustalonych na początku pracy zasad (dotyczących czasu, miejsca i przede wszystkim tematyki, w ramach której zostaje wyznaczony cel, jaki podopieczna chce osiągnąć – warto już na początku wpisać go w kontrakt). Tu pojawia się okazja dostrzeżenia zainteresowań uczennicy i docenienia przedmiotów innych niż wiodące: młoda osoba może na przykład z czyjąś pomocą uczyć się rysować, tworzyć plakaty w wybranym programie komputerowym, grać albo czytać wybrane teksty.

Co ważne: może być tak, że w czasie tutoriali pracują ze sobą uczniowie i uczennice mający podobne kompetencje i wiedzę – wspierają się wzajemnie, np. w ćwiczeniach, rozwijając i doskonaląc swoje umiejętności.

W tegorocznym wyzwaniu proponujemy tutoring rówieśniczy – tutorem jest uczeń, a nauczycielka-opiekunka zna metodę, jej założenia oraz możliwe aktywności, przygotowuje uczniów do wspólnej pracy i wspiera w niej lub organizuje pracę w czasie swoich lekcji czy zajęć dodatkowych, tak aby młodzi ludzie mieli okazję działać wspólnie.

DLACZEGO TUTORING?

Tutoring pozwala młodym ludziom czuć się częścią społeczności. W tegorocznej edycji programu podkreślamy bardzo wyraźnie, jak wielką wagę ma **rozwijanie umiejętności współpracy, wzmacnianie poczucia własnej wartości i sprawczości oraz budowanie poczucia przynależności do szkoły i silnych relacji z gronem rówieśniczym i nauczycielskim**. To wszystko wybrzmiewa w pracy z wykorzystaniem tutoringów: młode osoby stopniowo przekonują się, że mogą liczyć na siebie nawzajem nie w tym, jak podejść czy przechytryć nauczyciela, ale jak rzeczywiście pomagać sobie w pokonywaniu trudności, nie tylko edukacyjnych. Co ważne: w zależności od zagadnienia role tutorki i tutee mogą się zmieniać. Dzięki tutoringowi uczennice poznają też w pewnym zakresie nauczycielską pracę i odpowiedzialność: nauczyciel, który wspiera w procesie uczenia się, ma okazję do budowania autorytetu w nowym znaczeniu – jako partner w procesie rozwoju. Tak tworzy się wspólnotę i poczucie przynależności. Ważne jednak, żeby tutorki nie przejmowały nauczycielskiej roli i zadań – bycie tutorką to pół kroku w stronę nauczyciela, a nie zastąpienie go :)

Pracując z rówieśnikami i rówieśnicami, uczeń łatwiej przyswaja wiedzę oraz nowe umiejętności. Tutor i tutee często mówią podobnym językiem, mają podobne doświadczenia. Czują się też zwykle swobodniej w swoim towarzystwie. To może wpływać na efektywność działań, pod warunkiem że zarówno tutor, jak i tutee pracują na zasadzie dobrowolności i ich spotkania są nastawione na współpracę w realizacji uzgodnionych treści. Swobodniejsza atmosfera spotkań wynika również z tego, że w relacji z innym uczniem tutee nie czuje się „zagrożony” oceną, jak mogłoby to mieć miejsce w pracy z nauczycielką. „Tutoring bazuje więc na bardzo ważnej prawidłowości rozwojowej dotyczącej szczególnie starszych klas szkoły podstawowej – rówieśnik jest najważniejszym punktem odniesienia. [...] Tutoring uczy zaufania. W miejscu rywalizacji lokuje współpracę. Jest ważnym źródłem wsparcia”¹.

W czasie tutorialu młoda osoba jest naprawdę w centrum zainteresowania – to często bardzo trudne podczas lekcji, a możliwe w czasie pracy w parze. Uczennica (tutee) nie pracuje pod przymusem, nie stosuje się wobec niej rygorystycznych zasad dyscypliny –

¹ S. Jaskulska, „Tutoring rówieśniczy w praktyce”, Librus, <https://portal.librus.pl/szkola/artykuly/tutoring-rowiesniczy-w-praktyce> [dostęp: 12.10.2023].

ma swobodę wyboru i świadomość, że odpowiedzialność leży po jej stronie. Ucząca (tutorka) towarzyszy jej w rozwiązywaniu problemu, np. podczas wspólnie wykonywanych zadań, czekając na pytania, dyskutując, formułując wnioski razem z tutee. W takim podejściu uczennice stawiają pytania, dzielą się pomysłami, weryfikują propozycje, pracują wspólnie, pomagają sobie.

W zmieniającej się obecnie rzeczywistości, w tym rzeczywistości edukacyjnej, uczniowie i uczennice pozyskują wiedzę z bardzo różnych źródeł, nie tylko od nauczycielek i nauczycieli, nie tylko za pośrednictwem szkoły. To oznacza, że doskonalenie sposobów prowadzenia rozmów – w czasie których przekazuje się drugiej osobie wiedzę, pomaga się rozwijać umiejętności, poznaje się jej potrzeby i stara się na nie odpowiedzieć – staje się kluczowe, podobnie jak umiejętność określania obszarów swojej niewiedzy oraz rozpoznawania, co wymaga doskonalenia i uzupełniania umiejętności. Coraz ważniejsze są też umiejętności korzystania z wiedzy innych osób, zadawania pytań i proszenia o wsparcie. Przepływ wiedzy nie jest obecnie jednostronny – od mającego szeroką wiedzę i doświadczenie nauczyciela do mniej kompetentnej uczennicy. Nie dziwi już nikogo stwierdzenie, że są obszary kompetencji, w których uczennice wiedzą i potrafią więcej niż nauczyciele. Dlatego tworzenie w szkole kultury uczenia się wielokierunkowego jest niezwykle istotne. Wprowadzając pracę metodą tutoring, przekonujemy młodych ludzi, że uczyMY się od siebie wzajemnie – w różnych dziedzinach, w różnym czasie, w różnych parach tutorskich – i że każde z nas w różnych sytuacjach może być tutorem lub tutee.

SŁOWNICZEK

tutoring – nazwa całego procesu rozwojowego i naukowego; cykl spotkań

tutor/tutorka – osoba prowadząca proces, która w określonej dziedzinie posiada większy zasób wiedzy lub umiejętności i która dzieli się nimi z inną osobą w czasie indywidualnych cyklicznych spotkań (tutoriali)

tutee – podopieczna/podopieczny

tutorial – pojedyncze spotkanie w procesie

karta tutoring – karta dokumentująca porządek i tematykę tutoriali (zawierająca punkty umowy między tutorem/tutorką i tutee oraz harmonogram spotkań)

JAKIE UMIEJĘTNOŚCI DOSKONALI PRACĄ W RAMACH TUTORINGU?

Co zyska tutorka?	Co zyska tutee?
● Będzie doskonalić wiele kompetencji kluczowych: ● umiejętność precyzyjnego wyjaśniania i logicznego komunikowania się,● umiejętność argumentowania,● umiejętność słuchania i reagowania na konkretne potrzeby, ale i asertywność (m.in. umiejętność odmawiania i wyrażania prośby),● samodzielność,● umiejętność planowania (jakie zadania wybrać, w jakiej kolejności, ile czasu na nie przeznaczyć, co mieć przy sobie itp.),● umiejętność pokonywania trudności i reagowania na nieprzewidziane zdarzenia,● umiejętność analizowania pracy, umiejętność autorefleksji i samooceny,● umiejętność akceptacji dla innych poglądów, innych sposobów działania.● komunikowania się, szukania kompromisów i sposobów dobrej współpracy● Rozwinie i udoskonali własne umiejętności z zakresu tematu, którego dotyczy tutorial.● Lepiej i na dłużej zapamięta materiał.	● Poczucie się bardziej samodzielny, będzie odpowiedzialny za swój rozwój.● Będzie się uczył określać, czego nie wie, czego chce się nauczyć.● Będzie uczył się mówić o swoich potrzebach.● Będzie uczył się wprowadzać zmiany na podstawie informacji zwrotnej, *a nie oceny wyrażonej stopniem.● Będzie pracował małymi krokami, w strefie najbliższego rozwoju, a to zbliży go do osiągnięcia sukcesu.● Będzie się uczył tego, co sam wybierze, i z osobą, którą wybierze, co wpłynie na motywację.● Będzie ćwiczył umiejętność analizowania przyczyn i skutków, wnioskowania.

DLACZEGO TUTORING DLA SZKOŁY?

Kiedy wprowadzamy tutoring:

- Zwiększamy poczucie bezpieczeństwa młodych osób: wiedzą, że nie zostaną same z trudnością, że każdy ma prawo mniej wiedzieć w danym obszarze i może prosić o wsparcie. Jednocześnie może też sam komuś pomóc – taka świadomość wzmacnia poczucie własnej wartości, sprawczości, kompetencji. Uczniowie i uczennice mają okazję mówić o swoich potrzebach, bo czują, że w szkole jest to akceptowane.
- W społeczności uczniowskiej tworzy się atmosfera, w której można mówić bez obaw o tym, że w jakiejś dziedzinie potrzebuje się wsparcia, że każdy jest w czymś lepszy, a nad czymś musi – a w zasadzie może – popracować.
- Uczennice doskonalą umiejętność współdziałania – nawet jeśli tutorial nie zakończy się sukcesem, będzie to okazja do dyskusji na temat sposobów nawiązywania i utrzymywania współpracy. Młode osoby uczą się współpracować zarówno ze sobą, jak i z nauczycielem dla realizacji głównego celu, jakim jest rozwój, a nie oceny i rankingi.
- Szkoła zmierza w kierunku edukacji dialogu – mamy okazję zbudowania trwałej, wzajemnie uczącej się wspólnoty uczniowskiej, nauczycielskiej i rodzicielskiej.

ZAGROŻENIA, CZYLI NA CO WARTO ZWRÓCIĆ UWAGĘ PRZY WPROWADZANIU TUTORINGU

1. Obawę może budzić to, że nauczyciel nie „dopilnuje” jakości pracy podczas samego tutorialu. W tej sytuacji może w czasie rozmowy podsumowującej dopytać o najważniejsze kwestie lub poprosić o większą pomoc nauczycielki przedmiotowe – np. matematyczkę o wsparcie tutora prowadzącego tutoring z matematyki.
2. Tutorka może czuć się zbyt obciążona pracą, jeśli wyraźnie nie określi się na początku zasad i zakresu odpowiedzialności. To jedna z najważniejszych wskazówek – tutorka musi wiedzieć, że jest odpowiedzialna nie za sukcesy podopiecznego, a za swoje zaangażowanie w proces. Musi też wiedzieć, że w każdej trudnej

sytuacji i zawsze, kiedy ma wątpliwości, może liczyć na nauczyciela-opiekuna.

3. Tutor może czuć się lepszy i okazywać to podopiecznej. Warto porozmawiać w czasie tutorialu z podopieczną, a także na początku wyraźnie określić zasady pracy i możliwość zmiany jej sposobu, zmiany tutora lub wcześniejszego zakończenia tutoringu – oczywiście po wyjaśnieniu i podjęciu próby poprawy sytuacji (dlatego tak ważne jest, aby również rodzice wiedzieli, czym jest tutoring i jakie są zasady, na które umawia się tutee z tutorem).
4. Zagrożeniem może być również to, że tutee „uzależni się” od pomocy i nie będzie chciał uczyć się samodzielnie. Dlatego istotne jest, aby w czasie tutorialu jak najwięcej pracował aktywnie, aby miał poczucie, że rozwój zależy w przeważającej części od jego pracy. Ważne jest podkreślanie, że współpraca z tutorką dotyczy wybranego zagadnienia – w innym to tutee może okazać się bardziej kompetentny i to on stanie się tutorem kogoś innego².

² Na podstawie: R. Mysior, *Tutoring rówieśniczy – nowa jakość edukacyjna*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2014, nr 4.

ZADANIA NAUCZYCIELSKIE – WYZWANIE W PROGRAMIE

1. Wprowadzenie, czyli wyjaśnienie, na czym polega praca w tutoring
2. Stworzenie zespołu tutorek i ich opiekunów
3. Spotkanie z tutorami, czyli przygotowanie ich do pracy (np. w formie warsztatu)
4. Towarzyszenie tutorkom w procesie: obserwacja + wnioski (minimum trzy procesy tutorskie, każdy od sześciu do dziesięciu spotkań)
5. Podsumowanie: wnioski + formularz + prezentacja/relacja na festiwalu

Zadanie 1. Wprowadzenie

(wyjaśnienie metody dzieciom, rodzicom, nauczycielom)

Kto powinien wiedzieć o przystąpieniu do wyzwania?

- **Nauczycielki/nauczyciele** – są potrzebne przede wszystkim jako ekspertki merytoryczne dla uczniów-tutorów. Jeśli tutor, pracując ze swoją podopieczną, natrafi na trudność związaną z przedmiotem, będzie mógł się zwrócić do nauczycielki-ekspertki. Ponadto nauczycielki przedmiotów często najlepiej wiedzą, które dziecko jest „dobre” z konkretnego przedmiotu, tematu, działu – mogą zaproponować takiemu uczniowi rolę tutora i zachęcić go (oczywiście taka praca jest dobrowolna!). Nasza rekomendacja: dobrze jest opowiedzieć o tutoring w czasie konferencji lub spotkania zespołu nauczycielek i nauczycieli, ewentualnie przestać informacje za pośrednictwem dziennika elektronicznego.

- **Rodzice** – praca tutora i tutee może odbywać się w szkole, w domu, w kawiarni czy parku, a także on-line. Rodzic powinien wiedzieć, czym zajmuje się dziecko, kiedy siedzi przed komputerem albo zostaje dłużej w szkole. Nauczyciel-opiekun tutorów to też osoba, do której rodzice mogą się zwracać z pytaniami. Nasza rekomendacja: przekazanie informacji za pośrednictwem dziennika elektronicznego, a następnie w indywidualnej wiadomości do rodziców uczniów, którzy rozpoczną pracę jako tutorzy i tutee. Możecie również zdecydować, że rodzice powinni potwierdzić pisemnie, że wiedzą o wejściu ich dziecka w proces tutoringu i znają jego cele oraz zasady.
- **Uczniowie/uczennice** – to przede wszystkim oni muszą wiedzieć, czym jest tutoring, jak przebiegają tutoriale, dlaczego to ciekawe wyzwanie, jakie korzyści im przyniesie... Tutoring równieśniczy to przede wszystkim praca młodych ludzi (przy wsparciu nauczycielki). Jedną z możliwości jest odwiedzenie starszych klas i przedstawienie im metody na podstawie załączonych materiałów. Można też przekazać te materiały wychowawczyniom, aby to one w czasie lekcji wychowawczych opowiedziały o założeniach tutoringu. Wtedy uczniowie chcący być tutorami zgłoszą się bezpośrednio do wychowawczynie, nauczyciela przedmiotu lub nauczycielki-opiekunki realizującej wyzwanie. Można również zorganizować talent show, targi samodzielności lub inne wydarzenia, w czasie których uczniowie będą mogli zobaczyć, co potrafią inni, kogo i o co mogliby zapytać, czego mogliby się uczyć od kolegów i koleżanek.

Zadanie 2. Stworzenie zespołu tutorek i ich opiekunów

Uczennice same deklarują chęć dzielenia się wiedzą i pracy z podopiecznymi (np. przygotowują krótki opis tego, w czym mogą pomagać i kiedy mogą pracować). Nawet jeśli są to uczennice wskazane przez nauczycieli, przystąpienie do zespołu zawsze jest dobrowolne. Można stworzyć jawną bazę tutorek (np. na tablicy ogłoszeń, na wirtualnej tablicy typu Padlet) albo listę, którą będzie dysponował nauczyciel-opiekun. To on wskaże tutee, z kim mógłby pracować nad wskazanym przez siebie tematem. Tutorka nie musi współpracować z tutee tylko w obszarze ściśle dydaktycznym, może towarzyszyć mu w realizacji jego pomysłu, projektu, rozwijaniu zainteresowań.

Zadanie 3. Spotkanie z tutorami – warsztat na podstawie poniższych wskazówek, czyli przygotowanie tutorów do ich pracy.

WARSZTAT – PRZYGOTOWANIE TUTORA

Przed rozpoczęciem wyzwania znajdźcie czas na spokojną rozmowę wprowadzającą. Niezależnie od tego, od jakiej tutorskiej aktywności będziecie rozpoczynać, omów z klasą i z grupą osób, które zgłoszą się do roli tutorów, najważniejsze zasady pracy. Zapisane poniżej wskazówki mogą pomóc.

1) Jak wypracować zasady?

Najlepiej w czasie spotkania rozpoczynającego wyzwanie ustalić wspólnie z przyszłymi tutorami podstawowe zasady (przykładowy kontrakt w załączniku). Warto też porozmawiać o celach tutoringów, o tym, co jest najważniejsze, jakie oczekiwania spoczywają na tutorach, a za co nie są odpowiedzialni. **Ważne:** tutor nie przejmuje odpowiedzialności za wyniki, jakie osiągnie jego podopieczna. Jest odpowiedzialny za obecność na spotkaniach, uważność na to, co mówi i czego potrzebuje tutee, za swoje przygotowanie do zajęć i skupienie na zadaniu. To podopieczna powinna pracować aktywnie. Tutor musi także wiedzieć, że w każdej sprawie związanej z tutoringiem może się zwrócić do nauczycielki-opiekunki i wspólnie z nią poszukać rozwiązania. **Wątpliwości czy ewentualne błędy nie są porażką, a jedynie okazją do uczenia się. W czasie każdego tutorialu powinna obowiązywać zasada dobrowolności: biorę tyle, ile mogę; daję tyle, ile chcę.** Tutee powinna być na tyle aktywna, na ile jest w stanie. Nie może jednak być do niczego zmuszana – tak samo jak tutor.

2) Gdzie i kiedy pracować?

Ustalcie, czy pary tutorskie będą się spotykały w szkole (np. pół godziny przed lekcjami, po lekcjach, w czasie długiej przerwy), czy poza nią. Może wolą połączyć się w określonym czasie za pośrednictwem aplikacji (np. Zoom, Teams, Meet). Upewnij się, czy każdy potrafi korzystać z aplikacji i ma do niej dostęp. Ważny jest również czas: zastanówcie się wspólnie, kiedy będą się odbywały spotkania. Czas i miejsce powinny być wybrane tak, żeby nic nie przeszkadzało w pracy. Jeśli tutorialie będą się odbywały w czasie długiej przerwy

– znajdźcie miejsce, w którym będzie można spokojnie porozmawiać. Jeśli na tutorial będzie niewiele czasu (np. w czasie przerwy) zaplanujcie zadanie tak, aby było można je wykonać. Może w takiej sytuacji warto, żeby tutorka umówiła się z tutee na opracowanie zadania w domu, a w szkole wspólnie je omówią? Nie długość tutorialu, a jego jakość i regularność spotkań są najważniejsze.

Ustalcie, czy tutorki i tutee mają wszystkie potrzebne materiały (np. zeszyt ćwiczeń, notatki, przybory matematyczne itp. – w zależności od tematyki i celu tutoriali). Omówcie różne możliwości, ale ostateczne decyzje podejmie już samodzielnie para, kiedy będzie się rozpoczynał jej tutoring.

Jeśli tutoring jest poświęcony np. wspieraniu ucznia po dłuższej nieobecności – tutorka i tutee muszą ustalić, czy będą pracować już podczas nieobecności (np. przysyłając notatki, rozmawiając telefonicznie), czy po powrocie usiądą razem w czasie kolejnych kilku lekcji. Młode osoby powinny zaplanować, czy będzie tak na wszystkich przedmiotach, czy tylko na niektórych. Jako nauczyciel-opiekun wspieraj uczennice w procesie tutorskim od samego początku – już na etapie tworzenia planu i zasad.

Jeśli wybieriecie zastosowanie metody w czasie lekcji, ustalcie, w jakich grupach, z jaką częstotliwością i nad czym uczniowie mają wspólnie pracować (np. na każdej poniedziałkowej lekcji pracujemy nad dwiema kolejnymi księgami/ dwoma rozdziałami lektury).

3) Jak zacząć spotkanie tutorialowe?

Powiedz uczniom, że pierwsze spotkanie warto zacząć od krótkiej, luźnej rozmowy, np. o wspólnych zainteresowaniach. W czasie tego spotkania może uczniom towarzyszyć nauczycielka-opiekunka. Koniecznie porozmawiajcie o tym, jak będziecie pracować, co tutor zamierza – żeby podopieczna poczuła się dobrze w relacji i miała okazję powiedzieć, czy zgadza się na taką pracę lub czy chce wprowadzić jakieś zmiany. Jeśli będziecie stosować tutoring jako metodę wspólnej pracy w parach (trójkach) w czasie lekcji – również przeznaczone chwilę na ustalenie, według jakich zasad zespoły będą pracować nad zadaniami.

Nawet jeśli tutor i tutee dobrze się znają, nawet są przyjaciółmi – warto rozpocząć od krótkiej rozmowy o tym, jak lubią się uczyć.

W takiej przyjacielskiej relacji oczywiście szybciej mogą przejść do konkretnych działań, trzeba jednak zwrócić uwagę, że w czasie spotkań tutor jest nie tylko przyjacielem – przede wszystkim pilnuje skupienia na zagadnieniu, zadaje pytania, wymaga pracy, udziela informacji zwrotnej, nawet trudnej, i nie zajmuje czasu własną osobą³.

4) Jak pracować w czasie tutoringu? Propozycje

- Tutor rozwiązuje problem, tutee obserwuje, komentuje, dopytuje, jak zadanie lub problem są rozwiązywane. Tutor pracuje w tempie podopiecznej.
- Tutorka i tutee współpracują – poszukują wspólnego rozwiązania zadania, negocjując ze sobą, doradzając, konsultując kolejne kroki (np. praca w parach w czasie lekcji – tu role tutorki i tutee zmieniają się w czasie pracy).
- Zadanie rozwiązuje tutee, tutor towarzyszy jej, pyta o kolejne kroki rozwiązania, o uzasadnienie. Wspólnie szukają błędów, zastanawiają się nad innymi możliwymi rozwiązaniami.
- Tutee i tutorka wspólnie pracują nad tekstem – czytają go razem, rozmawiają, wyrażają wątpliwości. Tutorka zadaje pytania (w zależności od ustalonego tematu mogą one dotyczyć słownictwa, postaw bohaterów, głównych wydarzeń, pisowni wyrazów, gramatyki itp.), tutee pyta o to, co jest niejasne.
- Tutor pracuje na lekcji danego przedmiotu razem ze swoją podopieczną (np. siedząc z nią w jednej ławce przez określony czas) i wspiera, kiedy tutee natrafia na trudności.
- Wyznaczona tutorka pomaga tutee w przyzwyczajeniu się do nowej sytuacji, nowego miejsca, np. starsza koleżanka opiekuje się młodszym kolegą (czwartoklasistą) albo uczennicą dołączającą do klasy/szkoły w wyniku migracji. Opieką tutorską może również zostać objęta osoba mająca trudności językowe.
- Tutor pomaga podopiecznej wdrożyć się do pracy po dłuższej nieobecności. Wspiera nie tylko w uzupełnieniu zaległych tematów, ale także w zrozumieniu i przećwiczeniu treści i umiejętności.

3 B. Master, *Edukacja spersonalizowana*, wyd. BEMASTER, 2020, s. 72.

5) Jak długo powinien trwać jeden tutorial (spotkanie)?

To osoby pracujące w parze tutorskiej ustalają, kiedy i na jak długo chcą i mogą się spotykać. Spotkania zwykle trwają **od 20 do 60 minut**. Tutorial nie jest określony dzwonkiem – kiedy uczestnikom spotkania pracuje się lepiej, mogą poświęcić na pracę kilka minut dłużej, żeby np. dokończyć zadanie lub coś powtórzyć. Jeśli praca w czasie któregoś tutorialu sprawia trudność (z różnych względów), można skończyć nieco wcześniej – jeśli tak zdecydują osoby. Pracę określa umowa między tutee i tutorem. Wyjaśnij uczniom, że mają tu wiele możliwości.

6) Dyskrecja i bezpieczeństwo

Bardzo ważne w pracy metodą tutoringu jest poczucie bezpieczeństwa. Tutee musi wiedzieć, że może zapytać o sprawy związane z tematem bez obawy, że zostanie skrytykowana, wyśmiana lub że spotka się z komentarzem „Jak można nie wiedzieć takich rzeczy?!”. Podopieczna musi czuć się bezpiecznie i swobodnie, dlatego porozmawiajcie o tym, że tutorka nie powinna rozmawiać o szczegółach tutorialu z innymi osobami – z wyjątkiem nauczyciela-opiekuna i z wyjątkiem sytuacji, kiedy będziecie dyskutować o wnioskach ogólnych dotyczących samego tutoringu i stosowanych metod. Inaczej będzie, jeśli w czasie tutoringu coś zaniepokoi tutorkę lub tutee – wtedy zawsze mogą zwrócić się do nauczyciela-opiekuna.

7) Zasada „stop” i zasada „nie wiem”

Zawsze zarówno tutor, jak i tutee mogą nie zrobić tego, o co prosi druga osoba, nie odpowiedzieć na pytanie, przerwać pracę – jeśli coś jest dla nich niekomfortowe, trudne, zbyt prywatne itp. Nie ma również konieczności wyjaśniania i tłumaczenia swojej odmowy, chyba że dla budowania relacji i dobrej współpracy tutor lub tutee chcą uzasadnić swoją decyzję. Tutor powinien jednak porozmawiać z nauczycielką-opiekunką, jeśli podobne sytuacje będą częste – trzeba wyjaśnić, z czego wynikają, kto i w jaki sposób może pomóc we wprowadzeniu zmian, które pozwolą skutecznie kontynuować tutoring.

Tutee i tutor zawsze mają też prawo do niewiedzy – w takiej sytuacji mogą wspólnie szukać odpowiedzi lub poprosić o pomoc nauczyciela przedmiotu.

8) Czy możemy wprowadzać zmiany do kalendarza/harmonogramu?

Jeśli po wstępnym ustaleniu terminów i częstotliwości spotkań zdarzy się tak, że tutor lub tutee z uzasadnionych powodów nie mogą uczestniczyć w tutorialu, przesuwać jego termin za obopólną zgodą. Jeśli jednak sytuacja odwoływania spotkań powtarza się często, powinna o tym wiedzieć nauczycielka-opiekunka, która spróbuje wyjaśnić problem i jeśli to możliwe, pomoże znaleźć rozwiązanie.

9) Kiedy tutoring może zostać zakończony wcześniej?

Może tak się zdarzyć, jeśli tutee regularnie nie wykonuje zadań, nie przygotowuje się na spotkania, nie przychodzi, zmienia terminy, nie pracuje. Zawsze jednak pierwszym krokiem jest dopytanie o powody. Przyczyny takiego zachowania mogą być różne.

10) Co to znaczy: nie oceniać podopiecznej?

To ważny punkt rozmowy: pamiętajcie, że niewykonanie zadania to tylko niewykonanie zadania – fakt. W takim momencie warto pomyśleć, jaki mamy wpływ i jakie możliwości działania. Nie chodzi o wydawanie opinii o podopiecznej, ale o zdecydowanie, jaki kolejny krok zrobić w tej sytuacji. Koniecznie porozmawiaj z uczennicami na temat wyrażania opinii **tylko we własnym imieniu**, czyli z zastosowaniem **komunikatu JA**. Uczennica ma prawo wyrazić swoje zdanie, powiedzieć o swoich odczuciach. Bardzo ważne jest podkreślenie, że zarówno tutorka, jak i tutee mimo wszystko mogą pozostać przy swoich zdaniach. Kiedy tutorka lub tutee otrzymają informację zwrotną na temat swoich działań – mogą z niej wyciągnąć wnioski, dopytać o powody wyrażenia danej opinii, ale nie muszą zmieniać tego, co jest dla nich ważne, ani tłumaczyć się z dokonanych wyborów.

11) Czym powinien się charakteryzować dobry tutor?

- Powinien akceptować swoją tutee (nie wszyscy muszą być tacy jak tutor, lubić i umieć to co on). Tutor nie musi się zastanawiać, czy to, co potrafi i wie tutee, to dużo, czy mało – powinien poznać swoją podopieczną w zakresie, którego ma dotyczyć praca, i w czasie spotkań pracować nad tym, na co się umówią.

- Być przyjaźnie nastawiony, traktować podopieczną jak równą sobie – nawet jeśli w pracy nad konkretnym tematem tutor ma większe kompetencje.
- Mieć zaufanie do podopiecznej – nie próbować jej złapać na niewiedzy, a raczej zachęcać. Tutor powinien założyć, że podopieczna robi wszystko najlepiej, jak może w tym konkretnym momencie, i nie zasługuje na obwinianie, zawstydzanie czy zarzuty⁴. Tutor powinien wierzyć w tutee i pozwolić jej pracować w swoim tempie – nie w tempie założonym przez tutora.
- Dobry tutor wie, że na początku tutoringu podopieczna będzie potrzebowała więcej jego wsparcia, z czasem jednak powinna się stawać coraz bardziej samodzielna – i do tego właśnie tutor będzie ją przygotowywał i zachęcał.

12) Jak pracować z kartą tutoringu?

Karta tutoringu to narzędzie, które tutorka i tutee mogą wykorzystać we wspólnej pracy. Pomoże uporządkować plan spotkań i zapisać wnioski, które będą omówione po zakończeniu tutoringu z nauczycielką-opiekunką. Możecie również, jeśli tak ustalicie, rozmawiać na temat przebiegu tutoringu po przeprowadzeniu części spotkań (np. po drugim, czwartym i szóstym tutorialu). Na karcie nie trzeba szczegółowo opisywać spotkań – ważniejsze jest, aby tutorka i tutee skupili się na samym zadaniu, które realizują. Jeśli jednak porozmawiają o tym, co zrobili i jak im się pracowało, i zapiszą wnioski – każde ich następne spotkanie będzie jeszcze lepsze, a nauczycielka-opiekunka i inne tutorki będą mogły skorzystać ze spostrzeżeń i doświadczeń. Będzie to korzyść dla całej Waszej szkoły.

13) Co zrobić, jeśli tutor i tutee nie mogą się dogadać?

Podstawowa jest zgoda tutora i tutee na wspólną pracę. Musi zostać wyrażona, zanim rozpoczną się działania. Ani tutor, ani tutee nie będą dobrze pracować w parze, jeśli zostaną do tego zmuszeni. Zdarza się jednak, że mimo prób, rozmów, ustaleń i wcześniejszej zgody tutorowi i jego podopiecznej nie pracuje się razem dobrze. Jeśli tak się dzieje i żadne z podjętych przez uczniów i nauczyciela-opiekuna działań nie przynosi efektu, warto spróbować zmiany

4 B. Master, *Edukacja spersonalizowana*, wyd. BEMASTER, 2020, s. 47.

w parze – może z inną podopieczną lub z innym tutorem współpraca będzie łatwiejsza. Koniecznie jednak porozmawiajcie o tym i nie traktujcie takiej sytuacji jako porażki w tutoring – to zupełnie normalne, to informacja, którą można wykorzystać edukacyjnie.

14) Co zrobić, jeśli się nie uda?

Porozmawiać o tym, co się wydarzyło, i zastanowić się, co można zrobić inaczej następnym razem. Nie szukajcie błędów po to, aby wskazać, kto jest winny. Przyjrzyjcie się wydarzeniom i decyzjom po to, aby wiedzieć, co spróbować zrobić inaczej w kolejnym tutoring.

CHECKLISTA

Zanim zaczniecie tutoring pozalekcyjny, sprawdź, czy o wszystkim pamiętaliście:

1. Poinformowałeś/poinformowałaś uczniów, czym jest tutoring.
2. Poinformowałaś/poinformowałeś rodziców, czym jest tutoring.
3. Pozyskałeś/pozyskałaś nauczycielki i nauczycieli do współpracy, jeśli pojawi się taka potrzeba.
4. Stworzyłaś/stworzyłeś listę uczennic i uczniów, którzy chcą być tutorkami i tutorami.
5. Stworzyłaś/stworzyłeś listę osób, które chciałyby się uczyć lub nad czymś pracować (ta lista będzie pewnie zmienna).
6. Przygotowałeś/przygotowałaś tutorki i tutorów – wyjaśniłeś/wyjaśniłaś, na czym polega ich praca, jakie są zasady, jak pracować z tutee, co zrobić w razie wątpliwości.
7. Przygotowałeś/przygotowałaś tutee – wyjaśniłeś/wyjaśniłaś, jak będą pracować, co jest ich zadaniem, od czego zależy sukces.
8. Młodzi ludzie otrzymali od Ciebie karty tutorialu.
9. Uczniowie i uczennice wiedzą, co zrobić w razie wątpliwości i trudności.

CHECKLISTA

Zanim zaczniecie tutoring lekcyjny, sprawdź, czy o wszystkim pamiętaliście:

1. Poinformowałeś/poinformowałaś klasę, czym jest tutoring w pracy na lekcji.
2. Pozyskałeś/pozyskałaś osoby nauczające do współpracy – jeśli młodzi ludzie mają pracować na wielu przedmiotach.
3. Podzieliłeś/podzieliłaś klasę na pary lub trójki tutorskie (lub dobraliście kilka takich par).
4. Wyjaśniłeś/wyjaśniłaś, na czym polega ich praca, jakie są zasady, jak pracować nad zadaniem.
5. Przydzieliłeś/przydzieliłaś zadania.
6. Określiłeś/określiłaś czas pracy.
7. Uczniowie i uczennice wiedzą, co zrobić w razie wątpliwości i trudności.

JAK STAWAĆ SIĘ CORAZ LEPSZYM TUTOREM? WSKAZÓWKI DLA UCZNIÓW I UCZENNIC

- Utrzymuj kontakt z innymi tutorkami – rozmawiaj o sposobach pracy, a nie o podopiecznych.
- Poproś swojego podopiecznego o konkretną informację o tym, jak mu się z Tobą pracuje.
- Zapisuj wnioski po każdym tutorialu. Możecie uzgodnić je wspólnie z podopiecznym, a później omówić z nauczycielką-opiekunką.
- Ucz się z trudnych sytuacji. Nie bój się błędów. Tutoringu uczycie się wspólnie z Twoim podopiecznym – rozmawiajcie o tym, co zmienić. Nie bój się powiedzieć „Przepraszam”.
- Przygotuj się do spotkania: sprawdź zadanie, które chcecie wspólnie zrobić, np. powtórz wzory z fizyki, przygotuj notatki dla siebie albo dla podopiecznego, obejrzyj wcześniej fragment filmu, o którym będziecie rozmawiać itp.
- Cieszcie się z Waszych postępów!
- Nie zrażaj się trudnościami. Zastanów się lub zastanówcie się wspólnie, co można zrobić inaczej następnym razem⁵. Bądź przygotowana na sytuacje stresujące, pamiętaj jednak, że w tutorialu jesteście razem – wspólnie szukajcie rozwiązań.
- Nie zaczynaj tutorialu z gotową opinią o Twoim podopiecznym: na podstawie wyglądu, pochodzenia, uzdolnień z innego przedmiotu, głosów innych osób, pierwszego wrażenia. Skoncentrujcie się na Waszej wspólnej pracy, w zakresie Waszego tematu, według Waszych ustaleń co do prowadzenia tutorialu.
- Jak najczęściej doceniaj pracę Twojego podopiecznego – nie tylko efekt końcowy i perfekcyjnie rozwiązane zadanie :) Doceniaj też swoją pracę podczas każdego tutorialu!

5 Na podstawie: B. Master, *Edukacja spersonalizowana*, wyd. BEMASTER, 2020, s. 53.

W TUTORINGU BARDZO WAŻNE SĄ PYTANIA!

Kiedy będziecie pracować metodą tutoringu, stawiajcie jak najwięcej pytań. Wtedy możecie dowiedzieć się więcej, wspólnie się nad czymś zastanowić, poznać czyjąś opinię, zobaczyć, czego nie wiecie – zarówno tutee, jak i tutor. Pytania pozwalają poznać czyjś sposób myślenia, a także inne rozwiązania i możliwości. Pomagają lepiej porozumiewać się z innymi – jeśli nie pytamy, możemy nigdy nie zacząć rozmowy, nie nawiązać kontaktu, dialogu. Pytania i uzyskane odpowiedzi pozwalają poznać drugiego człowieka, zrozumieć go i lepiej z nim współpracować.

Staraj się zadawać pytania, na które druga osoba będzie mogła odpowiedzieć dłuższą wypowiedzią (tzw. pytania otwarte). Jeśli zbyt często będziesz pytać, rozpoczynając od „Czy...”, usłyszysz tylko: „Tak” lub: „Nie”. Zamiast tego zapytaj na przykład tak:

- Co masz na myśli?
- Jak to rozumiesz?
- Skąd to wiesz?
- Jaki jest inny sposób...?
- Czego potrzebujesz, żeby...?
- Jak można na to spojrzeć inaczej?
- Co jest w tej sytuacji interesujące?
- Czym kierował się..., kiedy...?
- Jaki mógłby być następny krok?
- Co możemy teraz zrobić?
- Która z tych możliwości jest Twoim zdaniem lepsza?
- Jaka sytuacja jest podobna do tej, którą omawiamy?
- **Co pomogło Ci rozwiązać ten problem?**

Zadanie 4. Towarzystwo tutorkom w procesie: obserwacja + wnioski (minimum trzy procesy tutorskie (po sześć–dziesięć tutoriali – do refleksji))

Zanim rozpoczniecie pracę, koniecznie ustalcie, w jaki sposób będziecie konsultować prowadzony przez uczennice i uczniów tutoring. Zastanówcie się, czy będziecie spotykać się np. raz w tygodniu i krótko omawiać, jak przebiegały tutoriali („odprawa tutorska” przed kolejnym etapem procesu). Pomyślcie, jak będziecie odnotowywać tutoriali – może pieczątki na większej karcie, może podpisy, może znaczniki w tabeli albo na tablicy tutoring w klasie (pamiętaj, żeby zastosować symbole albo pseudonimy, jeśli tutorzy nie chcą zostać podpisani swoimi imionami). Młode osoby widzą wtedy postęp pracy. Warto już na samym początku porozmawiać z uczniami i uczennicami o sposobach dokumentowania – czy zgadzają się np. na wykonywanie fotografii w czasie swojej pracy (może z wizerunkiem, może zdjęcie materiałów, może wypowiedź). To okaże się ważne i przydatne podczas przygotowania do festiwalu, ale również w czasie spotkania podsumowującego ze wszystkimi tutorami, kiedy będą mogli opowiedzieć, jak pracowali w czasie tutoring.

Zaplanuj z tutorkami spotkanie podsumowujące, w czasie którego podzielicie się wnioskami. Może to być spotkanie z całą grupą tutorską, może w grupach klasowych, a nawet indywidualnie z tutorką, jeśli nie da się inaczej. Nie pozostawiaj jednak zakończonego procesu bez podsumowania i wniosków. Na podstawie takiego spotkania i własnych obserwacji wypełnisz formularz podsumowujący i przygotujesz wspólnie z młodymi osobami prezentację/wystąpienie na festiwalu.

Dobre praktyki nauczyciela-opiekuna

- **Nie zostawiaj młodych osób samych.** Obserwuj dyskretnie, zamiast ściśle kontrolować (zwróć szczególną uwagę na brak czasu na spotkania, nieproporcjonalne zaangażowanie, trudności we współpracy. Znajdź czas choć na krótką rozmowę lub pytanie, czy wszystko przebiega dobrze. „Pilnuj” procesu, spraw, by uczennice były przekonane, że jesteś obok, kibicujesz, interesujesz się.
- **Bądź dostępny lub dostępna,** miej gotowość do udzielenia pomocy – ale tylko w takim zakresie, w jakim potrzebują jej uczennice. Nie wyręczaj! Pamiętaj, że efektem nie musi być sukces z Two-

jego przedmiotu, nie chodzi też o to, żebyś miał lub miała rację. Chodzi o samodzielność dzieci i młodzieży, rozwój i poczucie, że mogą i potrafią.

- **Pozwól doświadczać i próbować.** Pozwól na błędy, zachęć do analizy i wnioskowania, do poszukiwań zamiast podawania gotowych rozwiązań⁶.
- **Pozwól decydować samodzielnie** (ewentualnie pokaż możliwości, zalety czy wady dostępnych rozwiązań).
- **Towarzysz młodym osobom w ich emocjach.** Wszystkich! Pamiętaj, że emocje nie są ani pozytywne ani negatywne – są co najwyżej przyjemne lub nieprzyjemne. Uczennica nie ma wpływu na to, że się pojawiają. Ma wpływ na to, co wtedy zrobi. Rozmawiaj o tym z uczennicami. Pamiętaj, że jeśli nie uporządkują silnych emocji – nie będą się uczyć i rozwijać.
- **Okazuj cierpliwość i wyrozumiałość,** nie poganiaj, nie egzekwuj surowo i bezwzględnie, zachęcaj: uczniowie zrobią tyle, na ile będą gotowi.
- **Wierz w ich możliwości,** zamiast udowadniać swoją wiedzę i kompetencje. Koryguj ewentualne błędy merytoryczne, korzystaj z pytań.
- **Doceniaj** często i konkretnie (działania, zachowania, decyzje).

Twoi uczniowie mogą nie być gotowi na samodzielną pracę. Zastanówcie się, czy nie warto popracować częściej w parach w czasie kilku lekcji i porozmawiać o błędach – co klasa o nich myśli, co one dla niej oznaczają, co młodzi ludzie robią, kiedy coś im nie wyjdzie. Porozmawiajcie również o języku Waszej komunikacji: czy uczennice wiedzą, jak odmówić, jak wyrazić swoją opinię bez oceniania drugiej osoby, jak wysłuchać opinii o swojej pracy i ją przyjąć. Czy wiedzą, że nie muszą się tłumaczyć ze swoich decyzji i że inni nie muszą tych decyzji akceptować (co nie oznacza, że nie akceptują i nie lubią osób).

⁶ Na podstawie: A.I. Brzezińska, K. Appelt, *Tutoring nauczycielski – tutoring rówieśniczy: aspekty etyczne*, „Forum Oświatowe” 2013, nr 2.

Przedstawiając uczniom tutoring i zapraszając ich do pracy, pamiętaj, że na motywację młodych ludzi – i na naszą również – mają wpływ cztery główne czynniki:

- cel, który jest dla nas ważny, i poczucie sensu zadania,
- czy widzimy, że mamy wpływ na to, co robimy,
- czy potrafimy to robić,
- czy ktoś docenia naszą pracę.

Dlatego pracując z uczennicami (szczególnie z tutorkami), miej na uwadze ich motywację :) Postaraj się sprawić, żeby tutorka miała poczucie, że jest częścią czegoś większego, ważnego, wspólnego dla grupy uczniowskiej i nauczycielskiej.

Zadanie 5. Podsumowanie: wnioski + formularz

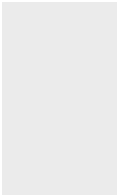
Jako nauczyciel-opiekun spotkaj się ze swoimi tutorami/tutorkami. Porozmawiajcie o tym, jakie są ich obserwacje, kiedy dobrze im się pracowało, jak poradzili sobie z trudnościami, co ich najbardziej ucieszyło, co chcieliby powtórzyć w kolejnym tutoring. W trakcie tej rozmowy możecie stworzyć Waszą szkolną listę dobrych praktyk (publikacja takich wniosków, nawet na plakacie na szkolnej tablicy będzie już wstępem do prezentacji Waszej pracy w czasie festiwalu, będzie też pięknie wpisywała się np. na plakat Szkoły z Klasą :).

Jako nauczyciel-opiekun/ nauczycielka-opiekunka na podstawie tych właśnie rozmów wypełnisz formularz, który będzie Twoim podsumowaniem realizacji metody.

Podsumowaniem realizacji programu jest przygotowanie festiwalu. Każdy z nauczycieli realizuje wybrane przez siebie wyzwanie - zastanów się wspólnie z Twoimi uczniami, jak opowiecie o Waszej pracy. Może nagranie wypowiedzi uczniów, może przygotujecie krótki montaż filmowy, może przygotujecie pokaz fotografii... Najważniejsze, żebyście zbierali fakty i wnioski w czasie wszystkich prowadzonych procesów tutoringowych.

SPRAWO- ZDAWCZOŚĆ

W każdym wyzwaniu poprosimy Was dwa razy o wypełnienie formularza z kilkoma pytaniami: w połowie pracy i na jej zakończenie. Link do formularza dostaniecie od moderatora/moderatorki zgodnie z harmonogramem danego wyzwania.

PRZYKŁADOWE TEMATY PODEJMOWANE W PRACY TUTORSKIEJ

- 1) Tematy przedmiotowe (np. równania z jedną niewiadomą, pisanie rozprawki, analiza zdania pojedynczego).
- 2) Wspólne uczenie się przed testem, sprawdzianem. Takie spotkanie może się odbyć w czasie pozalekcyjnym, może też być częścią lekcji – np. 20 minut pracy w parach (trójkach) tutorskich w sali lekcyjnej lub na korytarzu przed salą, w zasięgu wzroku nauczyciela. Bardzo ważne jest jednak, aby nauczyciel nie przejmował roli prowadzącego, nie dopowiadał, nie stresował uczennic zbyt jawną obserwacją. Nauczyciel-opiekun powinien wyjaśnić to również nauczycielom innych przedmiotów, jeśli uczennice chciałyby pracować na nich tą metodą.
- 3) Wspólne powtórki przed egzaminem – szczególnie dla ósmoklasistów (takie tutoriale również mogą odbywać się w ramach części lekcji lub w czasie zajęć dodatkowych).
- 4) Czytanie ze zrozumieniem (nie tylko lektur – mogą to być np. zadania z treścią z matematyki).
- 5) Opieka nad nieobecnym uczniem (tu tutoriale będą łączyć pracę pozalekcyjną z pracą na lekcji, według zasad ustalonych przez tutorkę i tutee).
- 6) Praca z uczennicą z doświadczeniem migracji (np. kilkukrotne wyjście na spacer po mieście – oprowadzenie po okolicy, wspólne odwiedzenie klubów sportowych, w których tutee chciałyby rozwijać swoje zainteresowania, itp.).
- 7) Doskonalenie umiejętności sportowych lub np. wspólne oglądanie meczu koszykówki, aby uczyć się zasad tej gry zespołowej.
- 8) Doskonalenie języka, np. wspólne oglądanie kilku odcinków serialu czy kreskówki, aby wyjaśniać trudniejsze zwroty, rozmawiać o treści, uzupełniać słownictwo itp.

- 9) Tworzenie rysunku technicznego.
- 10) Praca z czwartoklasistkami (starsza uczennica pomaga w przyzwyczajeniu się do nowego etapu).
- 11) Praca nad bardziej złożonym projektem: zajęcia redakcyjne – przygotowanie artykułu, reportażu, wywiadu w parach osób z różnych klas, w różnym wieku lub z różnym stażem w redakcji.
- 12) Praca na zajęciach dodatkowych – bardziej doświadczeni uczniowie pomagają osobom dołączającym w kolejnym roku, w kolejnej edycji warsztatów itp.

TUTORING W CZASIE LEKCJI

- Praca nad tekstem

Uczniowie zostali poinformowani, że rozpoczynamy pracę z trudną lekturą. Sprawdziliśmy, na ile części jest podzielony tekst, zaplanowaliśmy czytanie na sześć tygodni – po dwie księgi. Ustaliliśmy wspólnie, który dzień tygodnia będzie przeznaczony na dyskusję o kolejnym fragmencie. Uczniowie podzielili się na pary lub trójki tutorskie (dopuszcziliśmy jedną czwórkę, co było podyktowane szczególnymi trudnościami w nauce występującymi u jednej z uczennic). W czasie każdej poniedziałkowej lekcji j. polskiego uczniowie rozmawiali o kolejnym fragmencie utworu – ich zadaniem było rozpisanie w wybranej formie wydarzeń, podanie informacji o czasie, przedstawienie bohaterów, przedyskutowanie motywów działania, uzupełnienie informacji o kontekście historycznym. Większość wybrała mapy myśli lub plakaty, jedna z trójek tworzyła notatkę w tabeli. Materiały zostawały w sali polonistycznej, jedna z uczennic chciała do nich wracać także poza poniedziałkowymi lekcjami. Jako opiekunka byłam obecna przy pracy uczniów, obserwowałam ją jednak, nie włączając się w działania (chyba że uczniowie zwracali się z pojedynczymi pytaniami). Pozwoliłam im korzystać z telefonów – jedna osoba w parze/grupie mogła przynieść urządzenie na lekcję. Zdarzało się, że przygotowywałam do kolejnych fragmentów lektury po kilka pytań. Zapisywałam je na tablicy, aby uczniowie mogli wspólnie zastanowić się, jak by na nie odpowiedzieli. Niejasności rozwiewali sami. Po upływie sześciu tygodni przystąpiliśmy do właściwego omówienia utworu. W czasie pracy z lekturą mogli korzystać z wypracowanych przez siebie notatek.

- Powtórka przed sprawdzianem – praca z już znanym materiałem

Nauczycielka ustaliła zakres materiału. Uczennice dobrały się w pary/trójki. Przestrzeń w sali została zorganizowana tak, aby mogły swobodnie rozmawiać, opracowując zadania (w tym przypadku matematyczka pozwoliła uczennicom pracować nawet na korytarzu przed salą, mając je oczywiście w zasięgu wzroku). Nauczycielka przygotowała kilkanaście zadań, uczennice pracowały nad nimi wspólnie, w dowolnej kolejności. Zadania mogą być wydrukowane na osobnych kartkach – wtedy młode osoby podchodzą po kolejne do nauczycielki. To może jednak wprowadzić element rywalizacji (kto zrobi więcej w krótszym czasie), a nie o to chodzi w tutoring. Dlatego lepiej, jeśli zespoły mają dostęp do puli zadań od razu (nawet w zbiorze zadań czy podręczniku). Zadania powtórkowe mogą również zostać rozmieszczone na korytarzu, wtedy dodatkowo klasa pracuje w ruchu.

Inną formą jest podsumowanie pracy wykonanej poza lekcjami – uczennice otrzymują zadania do rozwiązania, pracują w domu, a w czasie lekcji dobierają się w pary tutorskie (lub są już wcześniej do nich przydzielone) i wspólnie analizują rozwiązania, rozmawiają na temat wątpliwości. W razie trudności wspiera ich nauczycielka.

- Wprowadzanie nowego materiału

- Nauczyciel wprowadza temat lub młodzi ludzie samodzielnie zapoznają się z przygotowanym przez nauczyciela materiałem (np. czytając tekst w podręczniku z historii). W parach/trójkach dyskutują i próbują rozwiązać zadania do tekstu.
- Polonistka wyjaśnia zasady tworzenia tekstu użytkowego – zaproszenia. Uczniowie samodzielnie piszą własne teksty, a następnie w parach tutorskich sprawdzają efekty swojej pracy, udzielają informacji zwrotnej, poprawiają błędy, uzupełniają. Ważne: zanim rozpoczną pisanie, muszą wiedzieć, czy kolega i koleżanka będą słuchać odczytanej przez nich pracy, czy będą ją widzieć (ortografia). Dla wielu osób to stresujące, warto je o tym uprzedzić.

- Uczeń opiekujący się osobą, która była nieobecna, siedzi z nią w ławce

Po dłuższej nieobecności Zosi wychowawczynie w uzgodnieniu z koleżanką, Wiktorią, połączyła je w parę tutorską. W czasie jed-

nej z przerw dziewczyny ustaliły, z których przedmiotów Zosia ma największe zaległości, i na tych lekcjach usiadły razem. Wychowawczynie uprzedziła o tym nauczycieli prowadzących. Nie wszystkie zaległości para była w stanie nadrabiać w czasie lekcji. Praktyką przez okres dwóch tygodni było to, że wszystkie trudności, na jakie natrafiły dziewczyny, były tematem ich krótkich spotkań po lekcjach – wtedy Wiktoria pomagała Zosi w zrozumieniu zagadnień. Szczególnego wsparcia wymagała matematyka – tu do pracy pozalekcyjnej włączyła się inna koleżanka. To jednak był dodatkowy cykl tutoriali.

TUTORING W CZASIE POZALEKCYJNYM

- Tutorka wspiera tutee, która ma kłopoty w posługiwaniu się językiem polskim

Zosia, uczennica klasy siódmej, została poproszona przez wychowawczynię o pomoc Evie, Greczynce, uczennicy klasy drugiej. Zosia spotykała się z Evą trzy razy w tygodniu po ok. 20 minut w czasie pracy świetlicy. Rozmawiały po polsku, wykorzystując materiały lecyjne Ewy. Tutorka starała się również odgrywać z Evą różne scenki dramatyczne – o robieniu razem zakupów, spacerowaniu w parku itp. O spotkaniach Zosi z Evą została poinformowana nauczycielka świetlicy oraz rodzice obu dziewczynek. Spotkania trwały cztery tygodnie, później odbywały się rzadziej ze względu na obowiązki Zosi. Sporą trudnością okazało się wielkie przywiązanie Ewy do Zosi. Tu jako nauczycielka-opiekunka i wychowawczynie musiały wesprzeć Zosię. Eva najchętniej spędzała z Zosią czas nie tylko po lekcjach, ale też na każdej przerwie. W spokojnej rozmowie z Evą ustaliłyśmy, kiedy Zosia „musi” zająć się swoimi obowiązkami.

- Praca w szkole w czasie przerw/ przed lekcjami/ po lekcjach

Uczennice klasy ósmej rozpoczęły tutorial dotyczący równań chemicznych. Ania (tutorka) poinformowała o tym nauczycielkę chemii – to z nią mogła konsultować rozwiązania zadań, które omawiała później z Gosią (uczennicą, która dołączyła do szkoły w klasie siódmej i miała trudności z przedmiotem). Dziewczyny pracowały w szkole: sporadycznie przed lekcjami, zwykle w czasie długich przerw. Kiedy było to możliwe, w sali lekcyjnej, koniecznie pod opieką nauczycielki (najczęściej jako nauczycielka-opiekunka pracowałam w czasie przerw w sali, a dziewczyny przy tablicy rozwiązywały równania. Zdarzało się również tak, że zostawały krótko po lekcjach, np. w bibliotece,

co wcześniej uzgodniły z bibliotekarzem. Każde spotkanie dokumentowały na karcie – godziny pracy Ani zostały wliczone w wolontariat.

Z INSPIRACJI NAUCZYCIELSKICH

Język polski jako obcy i nawiązywanie relacji

Raz w roku w naszej szkole są organizowane Targi Samodzielności. Formuła tego przedsięwzięcia zakłada, że uczniowie przygotowują dla innych uczniów różne zadania i sami je przeprowadzają. W tym roku Samorząd Uczniowski zdecydował, iż chce stworzyć przestrzeń, w której młode osoby będą mogły dzielić się swoimi pasjami. Uczennica z Ukrainy z piątej klasy (Yulia) hobbystycznie tworzy biżuterię z koralików. Bała się jednak poprowadzić swoje samodzielne stanowisko. Barięą była dla niej komunikacja w języku polskim oraz obawa, że nie będzie zainteresowania taką propozycją. Dziewczynka twierdziła także, że prawie nikt w szkole jej nie zna, więc nikt nie będzie chciał z nią rozmawiać.

Działanie z tutorką: na dodatkowych zajęciach z języka polskiego dla osób z Ukrainy zaproponowałam, by spróbowała nauczyć tworzyć biżuterię z koralików swoje ukraińskie rówieśniczki. Dziewczynki same ustaliły plan działania: uczyły się niezbędnych słów w języku polskim, następnie Yulia ćwiczy wyjaśnianie i uczy tworzenia pierścionków. Uczennice wspólnie zbierały przydatne **słownictwo, tworzyły zdania, symulowały działanie**. Szybko okazało się, że trzeba napisać **instrukcję** dla odwiedzających stanowisko, by Yulia czuła się pewniej. Na następne zajęcia Yulia przyniosła koraliki oraz inne niezbędne materiały i **uczyła** cztery rówieśnice wykonywania pierścionków. Przygotowanie zajęło nam trzy godziny lekcyjne.

Bardzo nam się podobało, że na naszym stoisku pojawiło się bardzo dużo osób (...). Bardzo fajnie będziemy wspominać ten dzień. Ja, Natalia, bardzo się cieszę, że poradziłam sobie z komunikacją w języku polskim. Dużo osób mówi mi teraz „Cześć” i rozmawia ze mną na przerwach.

Olga i Natalia – uczennice z Ukrainy

To superpomysł, ale było bardzo trudno pokazywać koraliki trzy godziny lekcyjne. Teraz na przerwach podchodzą do mnie różne koleżanki i dalej robimy biżuterię. Umawiamy się nawet na rowery po szkole.

Kasia i Alinka

Lekcja matematyki

Na lekcjach moi uczniowie mają prawo porozumiewać się, jeśli jest to pomoc koleżeńska i nie przeszkadza innym osobom. Jeśli używamy światełek, to kolor żółty sygnalizuje „potrzebuję pomocy”. Wtedy pytam ucznia, czy potrzebuje mojego wsparcia, czy może to być pomoc koleżanki lub kolegi. To uczeń wskazuje osobę, z którą chce pracować do momentu rozwiązania problemu.

Gdy do tablicy idzie osoba mająca problemy z matematyką, a ja widzę, że jest to wskazane, to zadaję pytanie: „Chcesz liczyć samodzielnie czy w towarzystwie?”. Uczeń decyduje i jeśli czuje taką potrzebę – prosi o pomoc swojego tutora, z którym chce rozwiązać zadanie. Ja kontroluję, czy tłumaczenie jest poprawne i efektywne. Jeśli praca jest powolna, proszę do tablicy następną osobę do rozwiązania kolejnego zadania, by dać więcej czasu pracującej parze.

Co daje taki sposób pracy? Mniej pewny siebie uczeń jest spokojniejszy, czuje się bezpieczniej. Takie sytuacje są normą w klasie, więc znikają obawy o wyśmiewanie ze strony rówieśników i rówieśnic. Czasami jest to właśnie ten jeden moment, w którym uczeń mówi, że nareszcie coś zrozumiał, bo osobiście wyliczył, a nie tylko spisał z tablicy.

Z kolei osoba tłumacząca wzmacnia swoje poczucie wartości i sprawczości, ćwiczy posługiwanie się językiem matematyki i umiejętność uzasadniania, która jest też niezbędna na egzaminie.

● Praca przez Zoom

Julia pracowała jako tutorka Michała. Michał to uczeń klasy ósmej – zawodnik klubu piłkarskiego, często nieobecny. Trudnością było dobranie terminów przed lekcjami i po nich z uwagi na liczne treningi i wyjazdy chłopca. Wspólnie ustalili spotkania na platformie Zoom. Przeprowadzili cztery procesy tutorskie, każdy dotyczył innego zagadnienia. Okazało się, że w każdym kolejnym współpraca układała się lepiej. W rozmowie z nimi ustaliłam, że Michałowi najbardziej odpowiadało to, że nie gubił się w pracy, ponieważ od razu wyjaśniali wszystko, co było potrzebne. W pierwszej serii tutoriali pojawił się problem z nadmiernym zaangażowaniem Julii – była gotowa pracować z Michałem bardzo często i bardzo długo, żeby nauczył się wszystkiego. Kiedy tylko okazywało się, że jeszcze coś nie wychodzi, Julia wkładała coraz więcej czasu i wysiłku, czasami pracując do bardzo późna. W czasie wspólnej rozmowy ustaliliśmy, jakie są granice odpowiedzialności, zaangażowania i czasu.

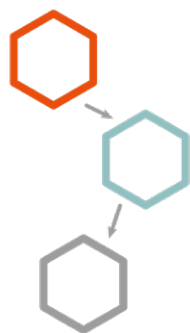

PRZYKŁADOWY KONTRAKT

- 1) Naszym celem jest.../ Pracujemy nad...
- 2) Spotykamy się... (termin, czas, liczba spotkań).
- 3) Spotykamy się... (miejsce).
- 4) Głównym tematem naszego tutorialu jest... Na tym celu koncentrujemy się w czasie spotkań.
- 5) Pracujemy według wspólnie ustalonego planu (w takim tempie, jakie będzie odpowiadało tutee).
- 6) Informujemy się wcześniej, jeśli z ważnych powodów nie możemy wziąć udziału w spotkaniu.
- 7) Współpracujemy ze sobą, mówimy o swoich potrzebach i trudnościach.
- 8) W czasie tutorialu tutor wspiera tutee, a tutee aktywnie pracuje. Jeśli między spotkaniami trzeba wykonać zadanie – tutee wykonuje je najlepiej, jak potrafi.
- 9) Nie stosujemy ocen – udzielamy sobie nawzajem informacji zwrotnej (co jest dobrze, co trzeba poprawić, co zrobić inaczej). Wspólnie szukamy rozwiązań.
- 10) Mamy prawo do popełniania błędów (i tutorka, i tutee) – błędy są dla nas informacją, nad czym po kolei będziemy pracować.
- 11) Nasza współpraca opiera się na zaufaniu – ani tutor, ani tutee nie przekazują innym jej szczegółów (z wyjątkiem wniosków dotyczących dobrych sposobów pracy). O wszystkich szczegółach tutorialu tutor i tutee mogą rozmawiać z nauczycielką-opiekunką.

TUTOR/TUTORKA

TUTEE

ŚCIAĞAWKA DLA UCZNIA-TUTORA

- 1) Zastanów się, co potrafisz, w czym jesteś dobry/dobra, w czym możesz pomóc innym. Powiedz o tym nauczycielowi-opiekunowi.
- 2) Spotkaj się ze swoim podopiecznym. Ustalcie, czego chce się uczyć, w czym potrzebuje Twojego wsparcia, czym zajmiecie się w pierwszej kolejności.
- 3) Poproście nauczycielkę-opiekunkę o kartę tutoringu.
- 4) Ustalcie z tutee, kiedy i gdzie będziecie się spotykać, jak często i jak długo będą trwały spotkania. Skorzystajcie z kontraktu.
- 5) Ustalcie, jak będziecie pracować. Sprawdzajcie różne sposoby uczenia się, pracujcie bez pośpiechu.
- 6) Po każdym tutorialu zastanówcie się, co wyszło Wam dobrze, a co zrobicie inaczej następnym razem. Zapisujcie wnioski na karcie tutoringu.
- 7) O Waszych tutorialach i wnioskach porozmawiajcie z nauczycielem-opiekunem.

